

STORTINGET

Representantforslag 216 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Arne Nævra,
Eirik Faret Sakariassen og Kari Elisabeth Kaski

Dokument 8:216 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Eirik Faret Sakariassen og Kari Elisabeth Kaski om nødvendige tiltak for å sikre vann og avløp

Til Stortinget

Bakgrunn

Innledning

I generasjoner har hele landet blitt utviklet med nærhet til natur og ressursgrunnlag som en forutsetning. Sammen med dette har nødvendig infrastruktur blitt bygget. I dag handler det fortsatt om muligheten Norge som nasjon har for å ta hele landet i bruk, men med økt fokus på å leve gode og bærekraftige liv i pakt med natur og miljø. Plikten til å overlate disse verdiene til kommende generasjoner innebærer å passe på at etterkommerne også opplever at dette gjøres på en økonomisk bærekraftig måte. Skal man klare å ivareta miljø, tilpasse det gode liv til de klimaendringer som skjer, og sikre at dette fortsatt er mulig i hele landet, må man også lykkes med å fornye nødvendig infrastruktur.

Velfungerende vann- og avløpsanlegg er avgjørende for helse, miljø og trivsel. I Norge er nærmere 90 prosent av befolkningen tilknyttet vann- og avløpsanlegg som eies av kommuner, men investeringsbehovet er enormt. Befolkningsvekst, håndtering av klimaendringer, økte krav til forsyningssikkerhet, strengere praktisering av myndighetskrav for å beskytte miljøet, og økende behov for å fornye deler av et aldrende ledningsnett, er faktorer som driver frem behovet for investeringer. For-

slagsstillerne vil derfor fremme forslag om å ta igjen noe av etterslepet på vann og avløp.

Konsekvenser av klimaendringene

Klimaendringene fører til mer ekstremvær og mer nedbør. Mer ekstremvær skaper utfordringer for avløps- håndtering og renseprosessene. Klimaendringene har allerede ført til merkbare endringer i vannkretsløpet. Systemene er ikke dimensjonert for å ta unna de voldsomme nedbørmengdene man allerede ser i deler av landet, og som det vil bli mer av fremover. Denne utviklingen vil kreve oppgradering av eksisterende ledningsnett og andre overvannstiltak som bidrar til at overvann ikke ledes til ledningsnettet. Utfordringene med vannskader og tilbakeslag av avløpsvann i bygninger, som følge av intense nedbørsituasjoner, er allerede store. Dette kan skyldes underdimensjonering og økt fortetting, som igjen fører til overbelastning av avløpssystemet. Det er også registrert økte problemer med dårligere kvalitet på råvannet i drikkevannskilder som følge av økt temperatur, nedbør og avrenning. Lokale tiltak og grønne løsninger kan bidra til å holde på vann og rense det.

Vedlikeholdsetterslep og investeringsbehov

Det enorme vedlikeholdsetterslepet i vann- og avløpssektoren gir grunn til bekymring for mange kommuner og innbyggere. Investeringsbehovet i kommunalt eide vann- og avløpsanlegg er økende. Tallene i den nye Norsk Vann-rapporten 259/2021 «Kommunalt investeringsbehov for vann og avløp 2021–2040», utarbeidet av Norconsult og SINTEF, viser at investeringsbehovet har økt med over 50 mrd. kroner siden 2017. De neste 20 årene er investeringsbehovet estimert til en kostnad på 332 mrd. kroner totalt. Oppgraderinger for 332

mrd. kroner i Kommune-Norge tilsvarer en årlig investering på rundt 16,6 mrd. kroner de neste 20 årene og betyr en gebyrvekst på over 100 prosent i mange av landets fylker:

Anslag på gebyrøkninger i fylkene:

- Nordland: 206 prosent
- Troms og Finnmark: 164 prosent
- Møre og Romsdal: 164 prosent
- Trøndelag: 140 prosent
- Innlandet: 125 prosent
- Vestland: 113 prosent
- Vestfold og Telemark: 112 prosent
- Agder: 111 prosent
- Rogaland: 110 prosent
- Viken: 95 prosent
- Oslo: 94 prosent

Overvannsproblematikk

En god strategi- og beslutningsprosess for overvann er avgjørende for å lykkes med å redusere skade på helse, miljø og infrastruktur, ivareta overvannet som ressurs og bidra til investeringer i overvannstiltak som er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Overvannsflommer kan motvirkes ved å anlegge åpne løsninger for overvannet som i størst mulig grad lar vannet infiltrere i grunnen eller samles opp og fordrøyes i overvannsdammer. Ved å velge løsninger som opprettholder vannets naturlige kretsløp og lar vannet ta plass i byen, kan man begrense skadevirkninger og skape positive elementer i bymiljøet. Det er mange hensyn som skal veies når kommunen skal planlegge for en helhetlig overvannshåndtering. Det er ikke slik at alle lokale overvannstiltak er egnet overalt, og i en del tilfeller må de gjennomføres i kombinasjon med systemer under bakken for å ivareta hele vannmengden.

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2021 stod det som følger:

«Det foreslås 5 mill. kroner i tilskudd til et program for teknologiutvikling i vannbransjen (2020–2024), betinget av minst tilsvarende bidrag fra kommunene og fra leverandørindustrien. Målet med et program for teknologiutvikling i vannbransjen er å oppnå helsemessig tryggere vannforsyning og større leveringssikkerhet av drikkevann på en kostnadseffektiv og bærekraftig måte. Det er kommunene som har ansvaret for å tilby innbyggerne tilfredsstillende vann- og avløpstjenester. Følgelig er det kommunene selv som må ta initiativer som sikrer nødvendig teknologiutvikling. Selv om staten ikke har det primære ansvaret, vil et statlig tilskudd over fem år kunne bidra til utvikling av nye bærekraftige teknologiske løsninger med sikte på en raskere og mer kostnadseffektiv rehabilitering av gammelt ledningsnett. Den nærmere innretningen av et program for teknologiutvikling i vannbransjen er drøftet med KS, Norsk Vann, leverandørindustrien og Huseiernes Landsforbund. Alle aktørene har et sterkt ønske om å få på plass et slikt program. Arbeid med videre utforming av pro-

grammet pågår, men er forsinket grunnet koronasituasjonen.»

Midlene til programmet kan komme via et obligatorisk påslag på vann- og avløpsgebyret, noe som krever en lovendring i vass- og avløpsanleggslova § 4. Dette vil kunne gi et nødvendig løft som bransjen trenger for å innovere.

I dag er det utelukkende det kommunale eierskapet til vann- og avløpsanleggene og innbyggernes plikt til å betale gebyr som er regulert i vass- og avløpsanleggslova. Resten av forholdet mellom leverandør og mottaker er regulert i særlover og avtalevilkår. Det er behov for en mer samlet regulering av forholdet mellom kommunen som leverandør og innbyggerne som mottakere av vanntjenester. Kommunene er i en monopolsituasjon som gjør situasjonen lite egnet for en ren avtalerettslig regulering. Samtidig har kommunene behov for bestemmelser som er enkle å håndheve. En samlet lovregulering av tjenesteforholdet vil gjøre vilkårene mer oversiktlige for begge parter, gi innbyggerne bedre rettsikkerhet og minske utfordringen med at kommunen opptrer i mange ulike roller. I dag krever eksempelvis kommunen som bygningsmyndighet at grunneiere knytter bygninger til kommunens ledninger, som forurensningsmyndighet at de legger om ledningene, som vannressursmyndighet at de infiltrerer overvannet, og gjennom abonnementsvilkårene at de fjerner byggetiltak over kommunens ledninger. Det gir mange «hatter» å holde orden på med tilsvarende muligheter for å trå feil.

Klimaendringer og mer ekstremnedbør, kombinert med økt fortetting i byer og tettsteder, fører stadig hyppigere til store overvannsskader på bygninger og infrastruktur. Uten forebyggende tiltak forventet overvannsutvalget i NOU 2015:16 «Overvann i byer og tettsteder som problem og ressurs» at de totale skadekostnadene i løpet av de neste 40 årene blir i størrelsesorden 45 til 100 mrd. kroner. Den samfunnsøkonomiske gevinsten av forebyggende tiltak er følgelig stor. Det statlige regelverket må tilrettelegge for nødvendige overvannstiltak, hvordan de skal finansieres, og hvem som skal ha ansvaret for skader som likevel vil kunne oppstå. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Miljødirektoratet har foreslått at kommunen gis større myndighet til å pålegge huseiere å gjøre tiltak. Ofte kan det imidlertid være mer formålstjenlig at kommunen tar ansvaret for å etablere de forebyggende tiltakene. Stortinget bør derfor anmode regjeringen om å sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene.

For å sikre rent og trygt vann til hele Norges befolkning har kommunene et stort behov for at det utdannes

og ansettes nok fagarbeidere og ingeniører/sivilingeniører på vann, avløp og miljø. Forskning og teknologiutvikling vil også være avgjørende for å sikre utvikling, utbygging og vedlikehold av samfunnskritisk infrastruktur, samt tilpasning til klimaendringene. Norsk Vann sin rapport 258 / 2020, Rekrutteringsbehov i vannbransjen – status og prognoser 2020–2050, viser at det trengs 37 nye sivilingeniører, 41 nye ingeniører og i gjennomsnitt 113 nye driftsoperatører hvert eneste år de neste 30 årene for å møte behovet i vannbransjen. I regjeringserklæringen står det at regjeringen vil «bidra til økt rekruttering av kritisk kompetanse til kommunesektoren i samhandling med sektorene». Dette bør også Stortinget følge opp med forslag om å styrke finansieringen til vannkompetanse i årene som kommer.

Vannbransjen er i ferd med å etablere Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i tilknytning til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås. Dette gjøres mulig gjennom en bred mønstring av alle aktører som utgjør verdikjeden i vannsektoren, samt et viktig finansielt bidrag på 20 mill. kroner som ble bevilget fra regjeringen i 2017 og 2018. Kompetansesenteret skal etter planen åpne høsten 2022. Ved hjelp av de statlige midlene sammen med bidrag fra Norsk Vanns medlemmer, store kommuner, private leverandører og interesseorganisasjoner er arbeidet med selve etableringen av senteret kommet godt i gang. Kompetansesenteret vil bli sentralt i formidling av kunnskap om metoder og ny teknologi for drift og utbygging av vanninfrastruktur i Norge. Skolering av driftspersonell og produksjon av nye ingeniører, samt utprøving av ny teknologi er sentrale faktorer for å kunne møte utfordringene med fornyelse innen vann- og avløpsinfrastrukturen i årene fremover. Senteret på Ås er allerede før åpning tiltenkt flere oppgaver enn det som var utgangspunktet for planene. Dette bidrar til at senteret blir noe dyrere enn forventet, og det gjenstår noe før det er fullfinansiert. Utvikling av et godt innhold for kursaktivitet, teknologiutvikling og forskning ved senteret bidrar til fornyelse av kritisk vann- og avløpsinfrastruktur og det grønne skiftet. Stortinget bør derfor bidra til å fullfinansiere senteret med en ekstra bevilgning på anslagsvis 8 mill. kroner.

Det store etterslepet og investeringsbehovet i kommunene på vann og avløp bør møtes på en skikkelig måte, og ikke bare ved å sende regninga til innbyggerne. Selv om det er kostbart, er det en viktig sak som det haster å gjøre noe med. Rent vann i krana er en selvfølge i Norge. Men dersom det skal sikres også i fremtida, må man løfte oppmerksomheten rundt vann- og avløpssystemene og gjøre det som er mulig, slik at det ikke er den uheldige innbyggeren nederst i bakken som skal betale regninga.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en statlig utredning om et nasjonalt system for nød vannsuttstyr som et prioritert tiltak for å styrke beredskapsnivået på drikkevannsområdet.
2. Stortinget ber regjeringen sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene og fremme nødvendige forslag for å sørge for dette.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i vass- og avløpsanleggslova § 4 for å kunne gi et obligatorisk påslag på ca. 50 kroner per abonnent per år.
4. Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre økt finansiering til vannkompetanse i årene som kommer.
5. Stortinget ber regjeringen flytte ingeniørutdanningen opp én kategori, til kategori D, med et langsiktig mål om plassering i kategori C.
6. Stortinget ber regjeringen sikre at Miljødirektoratets forslag til en utvidet vass- og avløpsanleggslov som imøtekommer behovet for en samlet regulering, kommer til behandling i Stortinget snarest.
7. Stortinget ber regjeringen sørge for å fullfinansiere Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i tilknytning til NMBU på Ås.

8. april 2021

Karin Andersen

Lars Haltbrekken

Arne Nævra

Eirik Faret Sakariassen

Kari Elisabeth Kaski

